

เงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา:

ปรากฏการณ์จากผู้นำนักศึกษา

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Received: April 14, 2022

Revised: November 5, 2022

Accepted: November 21, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาจากประสบการณ์ของผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถปริวรรต รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 18 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของไคเคิลแมนและอัลเลน (1989) นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา จากประสบการณ์ของผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) ศีลธรรมขั้นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ 2) การรับฟังอย่างลึกซึ้งและไม่ใช้อำนาจ 3) การสื่อสารอย่างสันติและมีพลังบวก 4) การเกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับบุคคล กลุ่มคน และองค์กร และ 5) การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในอนาคต

คำสำคัญ

เงื่อนไข, การถอดบทเรียน, ผู้นำนักศึกษาและกิจกรรมนักศึกษา

Conditions of Lessons Learned in Students' Activities: Phenomena of Student Leader Experiences

Abdullah Chelong

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

Abstract

The purpose of this research was to examine the conditions of lessons learned from the experiences of student leaders of the Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani Campus using qualitative research methods with hermeneutic phenomenology. Data were collected from documents and in-depth interviews. Purposive sampling was used to select 18 participants for data collection. The data were analyzed using the technique of Dikelman and Allen (1989). The results were presented and discussed by descriptive analysis.

The results of the research showed that conditions for lessons learned from the experiences of student leaders of Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University Pattani Campus had five conditions; 1) basic morality in knowledge building, 2) deep Listening and nonviolent employment, 3) peace and positive communication, 4) formation of learning processes in the level of individuals, groups, and organizations, and 5) adaptation for future to survive.

Keywords

Conditions, Lesson learned, Student leaders, Student activity

บทนำ

การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย หรืออุดมศึกษามีหน้าที่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ ผลิตบัณฑิตเพื่อตอบโจทยความต้องการทางด้านกำลังคนที่มีมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ เพื่อไปสู่บุคคลที่สมบูรณ์ และผลิตบัณฑิตให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมในมิติร่างกาย ใจ จิตและวิญญาณ รวมถึงเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคม ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง เชี่ยวชาญ ชำนาญการ ทั้งทางด้านวิชาการ และวิทยาการต่าง ๆ โดยอาศัย คุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์ ทั้งนี้เพื่อให้บัณฑิตสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นบุคคลที่มีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง การจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงต้องดำเนินการทั้งด้านการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างพัฒนาความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมของนักศึกษาหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Office of the Higher Education Commission, 2012)

การจัดกิจกรรมนักศึกษา ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนานักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยของ Suwannaprathet (2001) พบว่า การจัดกิจกรรมนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มีกรอบแนวทางการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวของนักศึกษาที่ขาดความชัดเจนว่าตนเองมีคุณค่า จุดมุ่งหมาย บทบาท และมีความรับผิดชอบต่องสังคม ชุมชน และประเทศชาติอย่างไร ที่สำคัญนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญในการจัด

กิจกรรมนักศึกษา ในขณะที่การศึกษาสภาพทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่อธิบายว่า นักศึกษามีการศึกษาวطنธรรมที่แตกต่างกันอย่างไม่ลุ่มลึก ส่งผลต่อการใช้ชีวิต กระบวนทัศน์ และความคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมที่หลากหลาย นักศึกษามีมุมมองความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของการเป็นผู้นำไม่ชัดเจน นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ และการประกอบอาชีพแต่ยังไม่ได้รับการวางแผนการทำงานที่ดีในอนาคตเท่าที่ควร (Chelong, 2015)

ที่ประชุมสมาคมกิจการนักศึกษาภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ซึ่งเป็นเวทีการประชุมนักกิจการนักศึกษาทั่วทุกมุมโลก ได้นำเสนอปรัชญากิจกรรม นักศึกษาคนหนึ่งได้นำเสนอว่า กิจกรรมนักศึกษาต้องพัฒนาให้เป็นแบบองค์รวม เน้นความถูกต้อง เข้าถึงความจริง มีความรัก ศรัทธาในการทำกิจกรรม มีวิธีการจัดการข้อมูลที่ซับซ้อน วิเคราะห์สถานการณ์รอบข้างได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะร่วมสร้างโลกนี้ให้ดีขึ้น (Office of the Higher Education Commission, 2012) จากความสำคัญดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีวิธีหรือกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของกลุ่มนักศึกษา เพื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการทำกิจกรรมระหว่างนักศึกษาตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการถ่ายทอด (Report) ให้กับคนรุ่นหลังเพื่อรับทราบถึงกระบวนการทำงาน แนวทางการทำงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการทำงานอีกด้วย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะเป็นแนวปฏิบัติที่ดี เป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่เรียกว่า การถอดบทเรียนในการจัด

กิจกรรมนักศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีให้มีคุณภาพ (Chelong, 2014)

จากปรากฏการณ์ ความสำคัญ และระบบคุณค่าของการถอดบทเรียนดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่นักการศึกษาในยุคปัจจุบันต้องให้ความสำคัญปรารถนาเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นบนพื้นฐานวิธีวิทยาการ แนวคิดทฤษฎีที่เชื่อถือได้ สามารถเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นปฐมบทวิจัยไปสู่การพัฒนานักศึกษาอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถปริวรรต (Hermeneutic Phenomenology) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจความหมายและระบบคุณค่าทางความคิดความรู้สึกตามการรับรู้ของประสบการณ์ (Heidegger, 1962) ในกลุ่มผู้นำนักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเงื่อนไขของกระบวนการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาจากประสบการณ์ของผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถปริวรรต (Hermeneutic Phenomenology) เป็นระเบียบวิธีวิจัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจความหมายและระบบคุณค่าทางความคิด ความรู้สึกตามการรับรู้ของประสบการณ์ (Heidegger, 1962) โดยผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสโมสรนักศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 ถึง ปีการศึกษา 2561 และยินดีเข้าร่วมการศึกษา จำนวน 18 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คนละ 2 –3 ครั้ง ตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด แนวคำถามนี้เป็นเพียงแนวทางหรือคำถามนำในการค้นหาความหมายของปรากฏการณ์ และมีการถามเพื่อติดตามประเด็น (Follow-up questions) ที่เกิดขึ้นใหม่ หรือประเด็นที่ไม่ชัดเจนในขณะสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของ Diekmann and Allen (1989) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความเข้าใจจากการอ่านข้อมูลหรือข้อความที่ได้จากการถอดเทป
2. บันทึกและสรุปใจความสำคัญจากข้อความที่แปลความ

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อความตามที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์รวมถึงจากเนื้อหา
4. เมื่อตีความข้อมูลแล้ว เมื่อพบข้อมูลที่ไม่สอดคล้องผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง
5. เปรียบเทียบความเหมือนความต่างของข้อมูลและเนื้อหา
6. ค้นหาความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงของประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น
7. นำเสนอเค้าโครงของประเด็นสำคัญกับทีมเพื่อรวมกันเป็นเค้าโครงสุดท้าย

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเรื่องจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยยื่นเสนอโครงการวิจัยไปยังคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ทางด้านสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสหนังสือรับรอง psu.pn.1-005/

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาจากประสบการณ์ผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา เพื่อวิเคราะห์ตีความหมาย ทำความเข้าใจความหมาย ระบบคุณค่าทางความคิด ความรู้สึกตามการรับรู้ของประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางวิชาการที่หลากหลาย เช่นมีการอธิบายแนวคิดด้านการถอดบทเรียนในหนังสือ การจัดการความรู้ กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข ที่เชื่อว่า กุญแจของการถอดบทเรียน อยู่ที่การเคารพความรู้ในตัวตนของมนุษย์ อันหมายถึง ความรู้ความสามารถที่เป็นความชำนาญในตัวตนแต่ละบุคคลนั้น แล้วแต่เป็นประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน ถ้ามนุษย์มีการเคารพความรู้ในตัวตนของคนทุกคน ก็จะเป็นบุคคลที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีศักยภาพ (Wasi, 2005) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาของรัฐปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ให้ความสำคัญสูงสุดแก่การเพิ่มพูนวัตถุ เงินรายได้ มีเนื้อหาหลัก เรียนรู้และกระบวนการแบบแยกส่วนที่ไม่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ ในทางตรงกันข้ามยังส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแข่งขัน แบ่งแยก การติดต่อสื่อสารโดยผ่านการใช้เทคโนโลยีมากกว่าการเรียนรู้จากบุคคล มีผลให้ระบบความสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ ถูกลดทอน แยกส่วนไปจากปัจเจก กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลเป็นไปเพียงเพื่อผู้บริโภคและผู้ผลิตตามที่รัฐต้องการ มีหน้าซ้ำการศึกษาในระบบยังถูกรอบรับด้วยการศึกษาแบบพาณิชย์ ที่มุ่งผลกำไรและตลาดที่สนับสนุนลัทธิปัจเจกนิยม ยิ่งทำให้เนื้อหา แหล่งเรียนรู้ของสังคมในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ในกระแสเดียวกัน คือ มุ่งผลิตซ้ำกระบวนการเรียนรู้เพื่อขยายวัฒนธรรมบริโภคนิยม อันเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ เนื่องจากกระตุ้นปัจเจกบุคคลให้แข่งขันแก่งแย่งกัน แสวงหาความสุขทางวัตถุ และบริโภคนิยมทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด (Ngamwittayapong, 2006)

การจัดกิจกรรมนักศึกษาจึงมิใช่เพียงการจัดกิจกรรมนักศึกษาตามข้อกำหนดให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษาเท่านั้น แต่ต้องสามารถสร้างคุณค่าจากประสบการณ์ให้เป็นที่ประจักษ์ได้ด้วย ตลอดจนมีกระบวนการสำคัญไปสู่การสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ในขณะที่เวทีการสัมมนาสมาคมกิจการนักศึกษาภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 13 จัดขึ้น ณ เมืองมะนิลา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้นำเสนอปรัชญาของกิจกรรมนักศึกษาตอนหนึ่งว่า กิจกรรมนักศึกษาจะต้องกระทำอยู่บนพื้นฐานของความจริง ความถูกต้อง และศรัทธา สามารถพัฒนาแบบองค์รวม (Office of the Higher Education Commission, 2012) ในขณะที่เวทีการสัมมนาสมาคมกิจการนักศึกษาภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 11 จัดขึ้น ณ เมืองกวางโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้นำเสนอปาฐกถาพิเศษตอนหนึ่งว่า “การดำเนินงานด้านกิจกรรมนักศึกษาของนักศึกษานั้น มิใช่เพียงแค่ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่เป็นเรื่องของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของนักศึกษา การจัดกิจกรรมนักศึกษาจะต้องมีวิธีการนำไปสู่การค้นพบตัวตนของนักศึกษาเพื่อสามารถมีชีวิตรอดในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง” (Apssa, 2008) จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยต้องการฉายให้เห็นว่า การค้นพบความรู้ชุดใหม่ที่แฝงฝังอยู่ในตัวบุคคลนั้น ต้องอาศัยเงื่อนไขเพื่อไปสู่การค้นพบความจริง บทความวิจัยฉบับนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาจากประสบการณ์ผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในรอบหนึ่งทศวรรษ (พ.ศ. 2552-2561) ที่ผ่านมานั้นมีเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้

1. ศิลธรรมขั้นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้

ศิลปธรรมขั้นพื้นฐานที่กำลังจะกล่าวถึงนี้ คือ การพัฒนาระบบคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาให้มีความหมาย ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาหรือตามโครงสร้างกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานักศึกษาที่สถาบันการศึกษากำหนดไว้ การถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษากระทำขึ้นเพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้จากการทำกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการขั้นพื้นฐานของนักศึกษา เพราะความรู้แต่ละอย่างสร้างขึ้นภายใต้ปรัชญา ความคิด ความเชื่อ และโลกทัศน์ของผู้ให้การศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างกัน ผลผลิตความรู้จึงแตกต่างกัน โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว และแก่งแย่งกันอยู่ตลอดเวลา จวบจนเกิดความวิบัติจึงหันมาสร้างความร่วมมือโดยหลักประชาสังคม ด้วยการมีสัญญาประชาคม โดยอาศัยศิลปธรรมจึงจะมีความสุข (Plainoi, 2006) อันหมายความว่า การถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา เป็นพื้นที่ประชาคมสำคัญไปสู่การสร้างความร่วมมือในการหาชุดความรู้ใหม่ เพื่อให้เกิดคุณค่าในตัวของนักศึกษา ดังที่นายเกียรติกษ (นามสมมุติ) อดีตผู้นำนักศึกษา ได้กล่าวถึงระบบคุณค่าจากการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่ผ่านมาว่า “...การจัดกิจกรรมนักศึกษาที่ผ่านมา นั้น หากขาดการถอดบทเรียน ก็จะไม่สามารถรับรู้ถึงคุณค่าของการจัดกิจกรรม นั้นหมายความว่า ไม่สามารถถล่มลงความจริงของความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ การถอดบทเรียนเหมือนมาช่วยจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองให้เป็นระบบ สามารถเอามาใช้ในชีวิตจริง และสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่างชัดเจน ที่สำคัญกว่าอื่นใดในการทำกิจกรรมนักศึกษาที่ผ่านมา คือ ได้แสดงความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ พร้อมกับปรับปรุงศักยภาพตัวเองไปพร้อมกับความรู้ใหม่ที่ได้จากการถอดบทเรียน และส่วนตัวก็มองว่านั่นคือ

ระบบคุณค่าที่ได้รับการจัดกิจกรรมนักศึกษา...” ในขณะที่นายเทวกุล (นามสมมุติ) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงระบบคุณค่าที่เรียกว่าศีลธรรมขั้นพื้นฐาน ในการสร้างองค์ความรู้จากการจัดกิจกรรมนักศึกษาว่า “...ส่วนตัวที่เข้าศึกษา มหาวิทยาลัยก็เพียงเพื่อฝึกพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านวิชาชีพและวิชาชีพชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรมก็เหมือนห้องเรียนนอกระบบ ที่ไม่จำกัดความคิด แต่อาจจะเป็นปัญหาถ้าไม่รู้จักรถอบทเรียน เพราะความรู้ที่ได้รับจาก ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมนั้นมันกระจัดกระจาย การถอบทเรียนจึง เป็นทางเลือกสำคัญ ในการจัดระบบความรู้ ยิ่งเรามองความรู้จากประสบการณ์ ชัดเจนขึ้น เราจะรู้สึกมีคุณค่ามีความหมายมากขึ้นอีกหลายเท่า...” ด้านนาย ปิยเวช (นามสมมุติ) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมถึงระบบคุณค่าของการถอบทเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมาว่า “...เหตุผลหรือเงื่อนไขสำคัญที่เราเลือกที่จะมีการถอบทเรียนในกิจกรรมนักศึกษา คือ มันจะทำให้กิจกรรม ที่ทำลงไปนั้นติดตัวตลอดชีวิต เช่นเมื่อเราออกไปทำค่ายที่จังหวัดสตูล เราจะ ได้ทราบถึงขั้นตอนการทำงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ ที่สำคัญในทุก เส้นทางของน้ำถ้าเราไม่รู้จักรถอบทเรียนเราจะไม่ได้อะไรกลับไปเลย...” ความเห็นข้างต้นฉายภาพให้เห็นถึงความสอดคล้องกับนักปราชญ์จีนอย่าง ขงจื๊อที่ได้กล่าวถึงความเห็นเกี่ยวกับการจัดการความรู้ว่า การเรียนรู้โดยไม่ คิดนั้นสูญเปล่า คิดโดยไม่เรียนรู้นั้นก็อันตราย(Trisuriyathama, 2017)

จากปรากฏการณ์ของผู้ให้ข้อมูล แนวคิดและปรัชญาดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการถอบทเรียนนั้น เป็นระบบคุณค่าที่สำคัญใน การสร้างความรู้ ที่ยังคงแฝงฝังอยู่ในตัวมนุษย์ และเมื่อสามารถดึงความรู้ที่มี อยู่ในตัวมนุษย์ออกมาใช้ประโยชน์จะรู้สึกถึงการมีความหมายในความเป็น มนุษย์ ซึ่งเหล่านี้นับถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่ง

ความรู้ชุดใหม่ การถอดบทเรียนจึงเป็นวิธีวิทยาในการจัดการความรู้ที่มีความหมายเฉพาะ อันหมายถึงการค้นพบความรู้ความชำนาญที่แฝงฝังในตัวคน หาทวนำออกและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอย และมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้คงงาม มีนวัตกรรม หรือความรู้ใหม่ ก่อให้เกิดปัญญาร่วมสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเรื่องยาก ๆ ให้เป็นเรื่องง่ายขึ้น (Wasi, 2005)

2. การรับฟังอย่างลึกซึ้งและไม่ใช้อำนาจ

เมื่อการถอดบทเรียนเป็นระบบคุณค่าของการสร้างความรู้ ความยั่งยืน ความจริงแท้ การถอดบทเรียนจึงต้องอาศัยการรับฟังอย่างลึกซึ้งและไม่ใช้อำนาจ เพื่อเคารพในศักดิ์ศรี และทำให้เห็นถึงแหล่งเรียนรู้อันมโหฬารในตัวบุคคล ซึ่งหนังสือเรื่องการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ได้อธิบายวิธีจัดระเบียบความรู้ว่าการถอดบทเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ สมองของนักศึกษาหรือมือใหม่ด้านความรู้ จะมีความรู้กระจุกกระจาย ไม่หนาแน่น ยังไม่ค่อยมีการจัดระบบ และการเชื่อมต่อระหว่างความรู้แต่ละชิ้นยังไม่ดี ไม่คล่องแคล่ว ต่างจากสมองของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้หนาแน่น (Panich, 2013) ฉะนั้นแล้ว ผู้ที่อยู่ในกระบวนการถอดบทเรียน ต้องอาศัยการรับฟังอย่างลึกซึ้งและไม่ใช้อำนาจเป็นเงื่อนไขในการถอดบทเรียน ในขณะเดียวกัน เป็นการควบคุมผลลัพธ์ที่จะได้รับจากการถอดบทเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีเช่นนั้นการใช้อำนาจโดยไม่รู้ตัวของผู้ร่วมกระบวนการจะปิดกั้นกระบวนการตามธรรมชาติของความรู้ อำนาจที่มีจะทำให้กระบวนการตามธรรมชาติบิดเบี้ยวเบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็น เมื่อผู้ร่วมกระบวนการตระหนักให้ความสำคัญต่อเงื่อนไขนี้ จะส่งผลให้เกิดความเสมอภาคที่แท้จริง

เกิดพลังสร้างสรรค์จากผลลัพธ์ในการถอดบทเรียนได้เป็นอย่างดี (Wasi, 2005) และแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่พบจริงจากประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...มีครั้งหนึ่งที่ผมเป็นอนุกรรมการ และเราก็มีการถอดบทเรียน หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม เรามีความรู้สึกว่ารุ่นพี่เขาจะขัดแย้งทางความคิดกับเรามาก เพราะรุ่นพี่จะคิดแทนเราไปเอง ที่สำคัญด้วยระบบรับน้องที่เราได้รับจากรุ่นพี่ ทำให้เราไม่สามารถแสดงความคิดเห็น เรารู้สึกกลัว ตอนนั้นเรารู้สึกเกรงใจด้วย และเราก็ยังบอกว่าข้อมูลที่จะได้รับจากตัวเราจริงไม่เกิด...” นายปรารถนา (นามสมมุติ)

ข้อมูลดังกล่าวยังสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีข้อมูลใกล้เคียงกัน กล่าวคือ “...ช่วงที่ผมอยู่ปีสอง ตอนนั้นผมเป็นคนทำงานตำแหน่งอนุกรรมการ ซึ่งปกติก็จะมีการประชุมทุกคืน แต่โดยส่วนใหญ่เพราะเราเป็นรุ่นน้อง รุ่นพี่ไม่ค่อยได้ให้เราได้เสนอความคิดเห็น เพราะส่วนใหญ่รุ่นพี่จะโต้แย้งกันเอง และสุดท้ายพอเราเสนอความคิดเห็นไป รุ่นพี่มักจะใช้ความคิดเห็นของตัวเองเป็นหลักในการสรุปบทเรียน และเราก็คิดว่าสิ่งที่ได้รับวันก่อนนั้นคงจะไม่ได้มีประโยชน์มากนัก...” นายกฤษฎา (นามสมมุติ) ด้านผู้ให้ข้อมูลหลักยังได้กล่าวเพิ่มเติมเพื่อต่อยอดและชี้ให้เห็นว่าการถอดบทเรียนในอดีตนั้นยังคงใช้อำนาจหน้าที่ ดังข้อความที่ว่า “...จริง ๆ แล้วการถอดบทเรียนในกิจกรรมทุกครั้งนั้น ไม่ควรแบ่งแยกเรื่องของชั้นปี ไม่ควรใช้อำนาจ ควรให้เกิดความเท่าเทียมกัน เพราะความรู้มันเกิดขึ้นจากสิ่งที่พวกเราคุยกัน เกิดขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล ไม่ใช่มาจากอำนาจแต่อย่างใด...” นายกฤษฎา (นามสมมุติ) จากปรากฏการณ์ข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดทางวิชาการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นอย่างมาก การรับฟังอย่างลึกซึ้ง และไม่ใช้อำนาจระหว่างกระบวนการถอดบทเรียนจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะ

ทำให้ระบบคุณค่าและความหมายของการถอดบทเรียนนั้นมีคุณค่า สามารถ
ดึงความรู้ที่แฝงฝังในตัวบุคคลได้เป็นอย่างดี

3. สื่อสารอย่างสันติและมีพลังบวก

ยุคสมัยแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ได้เต็ม
ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ คือการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเอง
(Wasi, 2015) ในขณะที่สังคมมีการเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน เปลี่ยนแปลง
อย่างรวดเร็ว ด้วยพลานุภาพของเทคโนโลยีที่สร้างความสะดวกรวดเร็วใน
การใช้ชีวิต ในทางกลับกันก็เกิดความรุนแรงโกลาหล ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ
การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จึงเป็นทางรอดสำหรับมนุษย์ใน
โลกยุคปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การเรียนรู้ยังอยู่ในห้วงของการพัฒนา
อย่างไรก็ตาม กระบวนการเล็ก ๆ ที่กำลังขับเคลื่อนนักศึกษา คือการเสริม
หลักสูตรพัฒนาตนเอง กิจกรรมนักศึกษา ที่มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนใน
ระดับอุดมศึกษา แต่ก็ยังพบความอ่อนแอเรื่องกระบวนการสร้างคุณค่าใน
ความเป็นมนุษย์ การถอดบทเรียนจึงเป็นวิธีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ
ระเบียบ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวเอง ต้องอาศัย
เงื่อนไขบางประการ คือ การสื่อสารอย่างสันติและการคิดบวก ที่จะทำให้องค์
ความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในตัวบุคคลได้แสดงออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสาร
อย่างสันติ ได้ถูกกล่าวถึงในวงกว้าง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน
ระดับชาติ และระดับนานาชาติ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการ
ในการปฏิรูปสังคม ต้องให้ความสำคัญต่อเรื่องสันติภาพในทุกระดับ ในขณะที่
ที่บทความเรื่องการสื่อสารอย่างสันติเพื่ออยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย
ได้นำเสนอเรื่องการสื่อสารเพื่อสันติว่า การสื่อสารที่เน้นเป้าหมายแห่งสันติ

มีพื้นฐานมาจากการสื่อสารไร้ความรุนแรง ที่ได้รับการพัฒนาจาก ดร. มาเซลล์ นักจิตวิทยาคลินิกชาวฮิว (Chotiban, 2015) เขาได้พัฒนาการสื่อสารที่สามารถใช้ได้ทั้งในการเจรจาและการร่วมรับฟัง วิธีการนี้ช่วยให้มนุษย์ได้ทำความเข้าใจระหว่างกันได้อย่างลึกซึ้ง และเปิดโอกาสให้ความกรุณาอันเป็นจิตใต้สำนึกที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ผลิบานขึ้น หากมนุษย์นั้นใส่ใจและเพิ่มคุณค่ากับความต้องการของกันและกัน ไม่วิพากษ์วิจารณ์หรือกล่าวโทษผู้อื่น จะทำให้เราละวางความเป็นศัตรู และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารอย่างสันติในกลุ่มนักศึกษา เป็นการสร้างเงื่อนไขให้การถอดบทเรียนประสบความสำเร็จ และลดพฤติกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างทำกระบวนการ อันเนื่องจากพฤติกรรมนักศึกษาในช่วงวัยรุ่นมีลักษณะเฉพาะ คือเป็นช่วงของการสร้างอัตลักษณ์ตัวตน ต้องการการยอมรับจากสังคม อารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย อ่อนไหวง่าย เจ้าอารมณ์ มีความรุนแรง ควบคุมอารมณ์ยังไม่ได้ บางครั้งมั่นใจสูง บางครั้งพลุ่พล่าน (Chetchaoulit, 1998) ฉะนั้นถ้ากระบวนการถอดบทเรียนมีลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงเกิดขึ้นในระหว่างจัดกระบวนการ อาจจะมีผลทำให้เกิดองค์ความรู้ที่บกพร่อง การสื่อสารเพื่อสันติภาพ และมีพลังบวกจะเป็นแนวทางและเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การถอดบทเรียนนั้นประสบความสำเร็จดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงเงื่อนไขเหล่านี้ว่า “...มีช่วงหนึ่งที่พวกเราใช้อารมณ์ในการถอดบทเรียน เพราะพวกเราเหนื่อยจากการทำกิจกรรมแล้ว แต่มีเพื่อนที่คุยกันไม่รู้เรื่อง ใช้อารมณ์ และเราเองก็ใช้อารมณ์ตามไปด้วย ทำให้การถอดบทเรียนนั้น เต็มไปด้วยอารมณ์ และความรุนแรง และเราเองก็บอกว่าการถอดบทเรียนวันนั้นคงไม่ได้มี

ความหมายอะไรมากถ้าเรายังมีการทะเลาะเบาะแว้ง ยังใช้อำนาจทางอารมณ์มากกว่าเหตุผล ส่วนตัวเชื่อมั่นทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากการถอดบทเรียนนั้นไม่ได้เต็มศักยภาพ...” นางสาวธัญเสนีย์ (นามสมมุติ) ในขณะที่นายอัครเดชเตชะ (นามสมมุติ) ได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง เมื่อสมัยที่ตัวเองดำรงตำแหน่งเป็นนายกสโมสรนักศึกษา ซึ่งเหตุการณ์นั้นอยู่ในระหว่างดำเนินการสรุปบทเรียนกิจกรรมนอกพื้นที่ช่วงหนึ่งว่า “...ตัวเองเกิดอารมณ์ร้อนไม่ฟังเพื่อน และเรารู้สึกว่าเพื่อนเองก็ไม่ได้รู้สึกดีอะไรกับเรามาก จนทำให้เพื่อนออกจากห้องประชุม องค์กรประชุมในวันนั้นไม่ครบ มันทำให้ยังรู้สึกแหย่ถึงวันนี้...” จากปรากฏการณ์ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า การถอดบทเรียนจะต้องอาศัยสติ มีความกรุณาต่อกัน ควรเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เห็นค่าของกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ดร.มาเชลล์ ที่อธิบายถึงการสื่อสารอย่างสันติว่า การสื่อสารเพื่อสันติเป็นการเผชิญหน้ากับความรู้สึกรุนแรงภายในตนเอง และแปรเปลี่ยนเป็นความเข้าใจ การเข้าใจถึงความต้องการของตนเอง จะช่วยให้เห็นวิธีการอันหลากหลาย ที่สามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของเรา จะรู้สึกมีอิสระ มีพลังในการแก้ปัญหา จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในที่สุด เมื่อฝึกปฏิบัติจนทำให้ความเข้าใจตัวเองหยั่งรากลึกและมั่นคงแล้ว จะสามารถคงความกรุณาต่อตนเองและผู้อื่นได้ แม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกระบวนการถอดบทเรียนก็ตาม (Buddhist Process Leadership Development Project, 2019)

4. เกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กร

“ความสำเร็จที่มนุษย์คาดหวังตามสัญชาตญาณ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจากความพยายามและทุ่มเทของตนเองอย่างแท้จริง แต่มีคนมากมายไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ด้วยเหตุผลนานาประการ เหตุผลหลัก 4 ประการ คือ 1) การขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในสิ่งที่ปรารถนา 2) ขาดความมั่นใจ 3) ขาดความพยายาม และ 4) ไม่รู้ว่าตนเองต้องพยายามอย่างไร” บทสรุปตอนหนึ่งในหนังสือ รอให้จบมหาวิทยาลัยก็เกือบสายเสียแล้ว เป็นงานเขียนของ Kwon (2015) ได้อธิบายบทสรุปดังกล่าวได้น่าสนใจ ถ้านำมาเปรียบเทียบกับความต้องการของนักศึกษาในการจัดกิจกรรมนักศึกษา เพราะการจัดกิจกรรมนักศึกษาได้ถูกออกแบบให้มีการประเมินคุณค่าเป็นชั่วโมงกิจกรรม โดยขาดการให้ความสำคัญถึงคุณค่าของการจัดกิจกรรมอย่างแท้จริง ที่จะนำมาซึ่งบทเรียนหรือความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง ดังเช่นบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า “... การทำกิจกรรมที่ผ่านมาส่วนใหญ่ทำเพราะต้องการให้ครบชั่วโมงหลักสูตรกิจกรรม ตามที่ประกาศมหาวิทยาลัยกำหนด คือ 100 ชั่วโมง แต่ทางกลับกัน น้อยครั้งที่จะมีการถอดบทเรียนในการจัดกิจกรรม อาจจะสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณแต่ไม่สามารถจับต้องได้ถึงคุณค่าแท้จริงของการเข้าร่วม แต่อย่างไรก็ตามถ้าได้ลงมือทำตามความสนใจของตนเองนั้นจะรู้สึกมีความหมายยิ่งกว่า เนื่องจากเกิดจากความต้องการของตนเองและเกิดกระบวนการเรียนรู้จริง ส่งผลดีมาถึงปัจจุบัน เช่น ตอนสอบเข้าทำงานมีการสอบเขียนโครงการ การเขียนหนังสือราชการซึ่งรู้สึกโชคดีที่เคยทำมาก่อน ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้นมันไม่ได้อยู่ในห้องเรียน แต่การทดสอบการทำงานมันกลับกลายเป็นอยู่ในช่วงเวลาของการค้นพบชีวิตจริง...” นายปิยบุตร (นามสมมุติ) ในขณะเดียวกัน นายเหวลาศ

(นามสมมุติ) ให้ความเห็นเพิ่มเติมถึงความรู้ที่ได้รับจากการถอดบทเรียนว่า “...การทำกิจกรรมครั้งเดียว ไม่ได้ว่าจะได้ความรู้เลย การทำกิจกรรมคือต้องลงมือไปคลุกคลี ตั้งแต่เริ่มต้นจนไปถึงสรุปโครงการ เราจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่สำคัญต้องทำอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความชำนาญยิ่งเราได้ลงมือทำกิจกรรม เหมือนเรากำลังเอาความรู้จากห้องเรียนมาใช้เพื่อทดลองชีวิตในอนาคต...”

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความพยายามเพื่อความสำเร็จไม่ใช่พยายามเพียงครั้งเดียว แต่หมายถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นนิสัย อริสโตเติล นักปราชญ์ผู้เลื่องลือได้กล่าวว่า “สิ่งที่ยอดเยี่ยมไม่ได้เกิดจากการลงมือทำแค่ครั้งเดียว แต่เป็นผลจากการลงมือทำอย่างต่อเนื่อง” ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการถอดบทเรียนนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้นำเสนอได้อาสน่าสนใจว่า “...การถอดบทเรียนนั้นจะเกิดไม่ได้ถ้าขาดเงื่อนไขอีกประการ คือ ผู้ร่วมกระบวนการต้องรับรู้ว่าการถอดบทเรียนนั้นคือกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร...” นายบัญชา (นามสมมุติ) ความคิดเห็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับหนังสือการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้นำเสนอเรื่องการจัดการเรียนรู้มี 3 ระดับ คือ 1) การเรียนรู้ของบุคคลต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะ ความรู้ เจตคติและค่านิยม อันเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการสังเกต 2) การเรียนรู้ของกลุ่มหรือทีม เป็นการเพิ่มขึ้นของความรู้ ทักษะ และสมรรถนะภายในกลุ่ม สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการกระทำของกลุ่ม และ 3) การเรียนรู้ขององค์กร เป็นการยกระดับอัจฉริยภาพ และความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้มาจากการมุ่งมั่นปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งองค์กร (Marquardt, 2002)

ด้านนายเอรินตรา (นามสมมุติ) ได้เล่าถึงความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่
ผู้นำนักศึกษาของเขาว่า “...ตอนรับหน้าที่เป็นผู้นำนักศึกษา ตัวเองก็ไม่ว่า
จะเริ่มต้นอย่างไร แต่โชคดีที่ทีมงานเข้มแข็ง พวกเรามีการประชุมทุกสัปดาห์
มีการติดตามการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย และทุกครั้งพวกเราจะเปิดใจ
คุยกันถึงการทำงาน คุยกันตามประสาวัยรุ่นน่ะต้องปรับปรุงตรงไหน
และถ้ามีปัญหาพวกเราก็มองหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน และไปสู่วิธีการ
ปรับปรุง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้พวกเราได้รู้จักตัวเอง และรับรู้
ถึงความต้องการของทีมงาน สิ่งสำคัญคือมันทำให้องค์กรกิจกรรมของเรา
เข้มแข็ง และในปีนั้นเองพวกเราได้รับรางวัลองค์กรกิจกรรมดีเด่นของ
มหาวิทยาลัย...” จากการให้ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการถอดบทเรียนนั้น
นอกจากต้องปฏิบัติอย่างเป็นประจำแล้ว ยังจะนำไปสู่การเรียนรู้ตนเอง
เข้าใจผู้อื่น และเป็นเครื่องมือในการยกระดับองค์กรสู่ความเป็นเลิศอีกด้วย

5. การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในอนาคต

เมื่อโลกในศตวรรษที่ 21 ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม บุคคล กลุ่มคน
และองค์กรทุกระดับ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล มีการปฏิรูปตนเอง
เพื่อความอยู่รอด องค์กรที่เฉื่อยฉาบและสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วจะ
กลายเป็นองค์กรผู้นำระดับโลก ส่วนองค์กรประเภทไดโนเสาร์เต่าล้านปี
จะไม่อาจอยู่รอดได้ในศตวรรษนี้ (Marquardt, 2002) การปรับตัวจึงเป็นสิ่ง
สำคัญ โดยเฉพาะองค์กรด้านการศึกษาจะต้องปรับตัวเองให้ทันการ
เปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาต้องได้รับการ
พัฒนาการเรียนรู้แบบใหม่ ที่ยืดหยุ่นมากขึ้น และเข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น
ตลอดจนต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เข้ากับวิธีการทำงานมากขึ้น

พร้อมต้องเป็นการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น สามารถสร้างความแตกต่างได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ต้องมีการปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Manville, 2001) งานวิจัยด้านพัฒนานักศึกษาหลายเรื่องในต่างประเทศได้นำเสนอการปรับตัวของการทำกิจกรรมนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดการปรับตัวของกลุ่มนักศึกษากลุ่มองค์กร กิจกรรม และนักศึกษา สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกใหม่ งานวิจัยของ Tong Jingji คณะวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัย Huzhong สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้พูดถึงกระบวนการปรับตัวของกิจกรรมนักศึกษาได้นำเสนอว่า แรงบันดาลใจและวิวัฒนาการการพัฒนากิจกรรมนักศึกษาของกลุ่มนักศึกษา ต้องสามารถพัฒนาการเรียนรู้ที่ให้เกิดการปรับตัวทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การจัดกิจกรรมทุกครั้งต้องสามารถชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมนักศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนคติของนักศึกษา ด้วยการลงลึกเข้าไปในเนื้อหา กิจกรรม (Apssa, 2008) ในขณะที่ Dr. Howard Wang จากมหาวิทยาลัย California State ได้นำเสนอเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ของกลุ่มนักศึกษาว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ดีเกิดการปรับตัวในกลุ่มศึกษานั้น จะต้องมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้และได้รับข้อเสนอแนะแนวทางที่ดีจากกลุ่มนักศึกษาตนเอง ต้องมีแนวทางในการจัดการความรู้ (Apssa, 2008) จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมนักศึกษาจะต้องถูกออกแบบให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวในกลุ่มนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...กิจกรรมนักศึกษาที่ทำลงไปต้องวางแผนเรื่องผลลัพธ์ด้วย ไม่ใช่เพื่อให้ได้ทำ เพราะสิ่งที่เหลือจากการทำกิจกรรมนั้นคือบทเรียน ไม่ใช่ตัวกิจกรรม ฉะนั้นแล้วการ

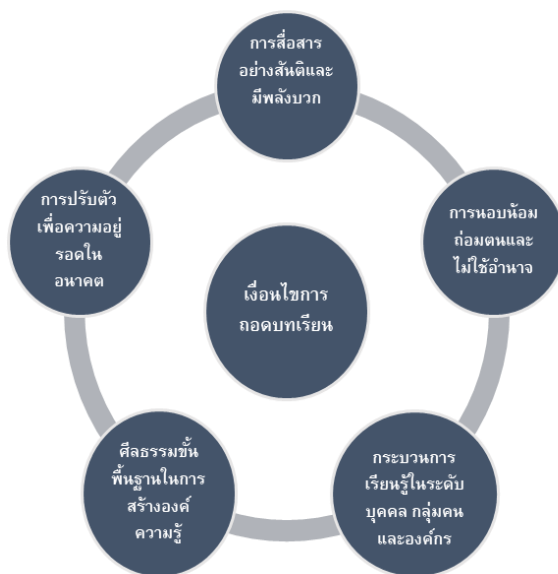
ถอดบทเรียนหรือการสรุปกิจกรรมทุกครั้ง จึงเป็นสิ่งสำคัญและอยากบอกว่า นี่คือเหตุผลของการทำกิจกรรมที่แท้จริง กิจกรรมนักศึกษาต้องสนใจเรื่อง กระบวนการว่ามันให้อะไรเรา เพราะกระบวนการทำกิจกรรมนี้แหละ ที่จะเป็นความรู้ หรือชุดความรู้ในการปรับตัวในชีวิตการทำงาน กิจกรรมนักศึกษา ต้องสามารถประยุกต์จากห้องเรียนด้วย การออกแบบกิจกรรมจะต้อง สอดคล้องกับยุคสมัย เพราะเราต้องมีชีวิตรอดสำหรับอนาคตอีกด้วย...”

นายมาหารูเม (นามสมมติ) จากประสบการณ์การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลัก และกระแสการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงในเอกสารทางวิชาการข้างต้น ชี้ให้เห็น ว่า การถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา ต้องอาศัยเงื่อนไขที่เป็นมุมมองของ การปรับตัวเพื่อให้การถอดบทเรียนนั้นมีความหมายและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น พร้อมตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ยุคปัจจุบันได้อีกด้วย

สรุป

ผลการวิจัยนี้ได้ทราบถึงเงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา อันเป็นเงื่อนไขที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการถอดบทเรียนกิจกรรม นักศึกษา การวิจัยนี้ใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถปริวรรต เพื่อ วิเคราะห์ตีความหมาย ทำความเข้าใจความหมาย ระบบคุณค่าทางความคิด ความรู้สึกตามการรับรู้ของประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก อันจะเป็นคุณค่า และชุดความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ผู้พบปะสังสรรค์กับปรากฏการณ์ใน อดีต ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาต้อง อาศัยเงื่อนไขสำคัญหลัก 5 ประการคือ 1) ศีลธรรมขั้นพื้นฐานในการสร้าง องค์ความรู้ 2) การนอบน้อมถ่อมตนและไม่ใช้อำนาจ 3) การสื่อสารอย่าง สันติและมีพลังบวก 4) การเกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับบุคคล กลุ่มคน

และองค์กร และ 5) การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในอนาคต จากเงื่อนไข ทั้ง 5 ประการข้างต้น ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษาจากรอบ 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2552 – 2561) ของผู้นำนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งนี้ผลการศึกษาสอดคล้องกับการรวบรวม เอกสารทางวิชาการได้อย่างลงตัว และถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเป็น แนวทางของกระบวนการถอดบทเรียนในกิจกรรมนักศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ ออกแบบบทสรุปเงื่อนไขการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษาให้เป็นภาพกรอบ แนวคิด เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้และทำความเข้าใจ ดังนี้

ภาพที่ 1 เงื่อนไขกระบวนการถอดบทเรียนกิจกรรมนักศึกษา
หมายเหตุ. จาก อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

References

- Appsa. (2008). Promoting the All-around Development of Students. *Proceedings of the International Conference in Asia Pacific Student Services Association*. (pp. 32-33). China: Huazhong University of Science and Technology.
- Buddhist Process Leadership Development Project. (2019). Kindly communicating. Bangkok: The Office of the Fund supports health promotion.
- Chelong, A. (2014). *Study of student attitude towards student activities, Prince of Songkla University Pattani campus (Research Report)*. Pattani: Prince of Songkla University.
- Chelong, A. (2015). *The study of life skills in 21st century among student of Faculty of Science and Technology Prince of Songkla University, Pattani campus (Research Report)*. Pattani: Prince of Songkla University.
- Chetchaoulit, T. (1998). *Development of various aspects of early adulthood*. Retrieved January 12, 2020. From www.baanjomayut.com/library_2/extension1/concepts_of_developmental_psychology/025.html
- Chotiban, P. (2015). Peaceful communication to coexist on diversity. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 2(1), 79-83
- Diekelmann, N., & Allen D. (1989). *Hermeneutic Analysis of the NLN's Criteria for the Appraisal of the Baccalaureate Programs*. New York: National League for Nursing.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time* (MacQuarrie J., & Robinson E trans). New York: Harper & Row.

- Kwon, O. (2015). *Waiting to finish university is already late*. Nonthaburi: Pran Printing.
- Manville, B. (2001). Learning in the new economy. *Leader to leader*, 20(4), 36-45.
- Marquardt, M. J. (2002). *Building the learning organization: Mastering the 5 elements for corporate learning*. United States of America: Nicholas Brealey Publishing.
- Ngamwittayapong, O. (2006). *Learning process in Thai society and change: from community era to modern development*. Bangkok: College of Social Management.
- Office of the Higher Education Commission. (2012). Higher Education Plan Framework (pp.98-99). Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Higher Education Commission. (2012). Summary of the Asia Pacific Student Affairs Association Seminar (pp.45-48). Bangkok: Ministry of Education.
- Panich, V. (2013). How learning happens (61-62). Bangkok: SR Printing.
- Plainoi, S. (2006). *Lessons of Transcription of Civil Society Knowledge Management*, Nakhonpathom: Mahidol University: P.A. Living Co., Ltd.
- Suwannaprathet, N. (2001). *Student activities of Lower Northern Rajabhat Institute*. Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University.
- Trisuriyathama, P. (2017). *Past (former intelligence)*. Bangkok: Open Society.

Wasi, P. (2005). Knowledge Management: The Process of Releasing Humans to Potential, Freedom and Happiness. Bangkok: Institute for the Promotion of Knowledge Management for Society.

Wasi, P. (2015). *Learning to change*. Bangkok: SR Printing.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: Abdullah.c@psu.ac.th